Londýnské bankovky za poválečnou zmrzlinu

■ Obrázky z obyčejného života Pavla Wolfa z Podbořan

Před časem jsme požádali Pavla Wolfa z Kadaně, který dětství prožil v Podbořanech, aby zavzpomínal, jak to ve městě vypadalo. Své slovo dodržel, takže se můžete propadnout časem o téměř šedesát let a představovat, jak asi voněla poválečná zmrzlina a jak vnímali občané studenou válku.

V Podbořanech u náměstí stávala secesní cukrárna se vchodem mířícím směrem na Očihov. Kus dál se tyčila stará budova se sochou světce nad velkými vraty. Říkalo se jí závodní jídelna a bývávala za CK Rakouska dostavníkovou stanicí. V průjezdu se před Vánocemi vždy tvořily fronty na kapry a vánoční stromky. Naproti cukrárně byl taky secesní dům – s drogerií pana Pokorného, vybavený dobovými regály se šuplíky; na vrcholu regálů dominovaly tlusté skleněné lahve s modrou a zelenou skalicí. Jako výpravná pohádka, lákající k pěstování v zahrádkách a sadech působilo přízemí prodejny zahrádkářských potřeb v sousedství drogerie.

Cukrárna byla po válce až do konce roku 1948 v soukromém vlastnictví Červenků; po znárodnění provoz pokračoval ve státních službách. Její noblesnost umocňovala zrcadla s nalepenou reklamou bonboniéry Diana. Cukrářské výrobky vysoké kvality reklamu ani nepotřebovaly. Zmrzlina vonící na dálku lákala v letních měsících frontu zájemců, postávajících někdy až od blízkých vrat se sloupky opatřené stříškami z krásných zelených glazovaných tašek, na vrcholku ukončené koulí. Podobná branka se zachovala ve Strojeticích.

Za kopeček vanilkové nebo jahodové zmrzliny se platilo červenou papírovou pětikorunou, za dva kopečky zelenou desetikorunou, bankovkami, natištěnými za války v Londýně; měly nahradit protektorátní oběživo. Sadu bankovek londýnského vydání stačil doplnit akademický malíř Svolinský bílo-černo-růžovou dvacetikorunou, na líci s portrétem děvčete a kvetoucími stromy, a dívkou s hráběmi a vázou s květinami na rubu. Malíř měl v návrzích pokračovat, ale jeho dvacetikoruna se stala smutným symbolem nečekané měnové reformy, která přišla v květnu roku 1953, přestože prezident Zápotocký sliboval, že měna nebude. Ožebračila statisíce prostých střadatelů, živnostníků a podnikatelů. Traduje se, že hromady stokorun s Masarykem pluly po potoce kolem fotoateliéru pana Hampla.

Vůně zmrzliny byla každému spojena se zelenými a červenými bankovkami a událostmi, které přicházely. Frontu za zmrzlinou k Červenkům míjely hloučky mladých Severokorejců s temně černými vlasy až s namodralým nádechem. Na jejich zemi se vybírali v dobrovolné akci pětikoruny na „korejský bagr“. Kolem cukrárny procházeli na oběd do závodní jídelny zemědělci a úředníci. Ve stejném směru vezli pionýři do sběrny starý papír, kožky, textil a kovy.

Plakáty, noviny a rozhlas neúnavně agitoval ve prospěch strany a vlády, do pěveckých souborů, lidových kursů ruštiny, do Červeného kříže, Svazu žen a Svazu mládeže. Agitovalo se všude. Ve školách a úřadech všude visely plakáty budovatelské s usměvavými tvářemi a protiválečné - s holubicí míru, se zachmuřenými tvářemi bojovníků za mír a zdviženými pěstmi. Nad dvorem spořitelny sedával v otevřeném okně klubovny ČSM svazák v tmavomodré košili a připravoval verše pro divadelní hru věnovanou Koreji. Verš se nesl přes zeď k Jelínkům do Obnovy pneumatik: „Americký voják tvou matku zabil...“.

V sousedství svazáckého okna úřadoval ve spořitelně můj otec, u kterého jsem si prohlížel politické časopisy „Nová mysl“ s karikaturami „imperialistických štváčů“, Jihokorejce Ly Sin-mana, čínského Čangajška a jugoslávského „Krvavého psa“ prezidenta Tita. Zapamatoval jsem karikaturu amerického prezidenta Trumana, nad nímž otec zarecitoval jakousi lidovou tvořivost ve smyslu: „Ty Trumene, já ti tu krávu dám“! Moje sestra zase přinesla ze školy verš, který se tam rozmohl a kterému jsem v šesti letech nerozuměl: „Holubička míru, dostane na díru“. Tato lidová tvořivost byla již v té době pro recitátory nebezpečná.

Vzrůstající represálie dokumentovala i přítomnost vojáků s černými výložkami, kteří nesměli nosit zbraň a kteří v Podbořanech u kasáren budovali nové domy. Mezi těmito Pomocnými technickými prapory byl i můj vzdálený bratranec a ten mne vzal na exkursi kasáren, kde mne vyzvedl na tank „T-35“.

Pavel Wolf, Kadaň

REPROFOTO PAVEL WOLF

Staré město: Vlevo cukrárna, vpravo od Závodní jídelny drogerie.

REPROFOTO PAVEL WOLF

REPROFOTO PAVEL WOLF

Sadu bankovek londýnského vydání doplnil Karel Svolinský bílo-černo-růžovou dvacetikorunou.

Živnostníci na Lounsku a jejich konflikty se zákonem I.

■ Kde opilství vzkvétalo a rodiny ochuzoval nedovolený karban

V tomto miniseriálu nás lounská archivářka Jana Kuprová nechá nahlédnout pod pokličku podnikání v devatenáctém a na počátku století dvacátého. Ani tehdy to neměli živnostníci s úřady právě jednoduché a nebylo pro ně snadné dostát liteře zákona.

■ Tři druhy živnostníků

Živnost lze charakterizovat jako obor výdělečné činnosti upravený předpisy živnostenského řádu, přičemž se jedná o činnost „zamýšlenou, usměrněnou pravidelnou, k výdělku směřující a provozovanou na vlastní nebezpečí podnikatele“. V minulém století se rozlišovaly tři druhy živností: koncesované, řemeslné a svobodné.

Provozování koncesovaných živností bylo vázáno na koncesi, tj. povolení, které uděloval příslušný okresní úřad po předchozím vyšetření uchazečovy osobní způsobilosti, věcné i místní potřeby, užitečnosti a přípustnosti podniku. Patřily sem živnosti hostinské, stavební, dopravní, elektrotechnické a instalatérské, dále pohřební ústavy, cestovní kanceláře, zastavárny a vetešnictví. Výkon řemeslných živností, např. truhlářských, kovářských, krejčovských či pekařských byl podmíněn především manuální zručností, vyučením a delším zaměstnáním v příslušném oboru a osobním průkazem způsobilosti, tj. živnostenským listem. Všechny ostatní živnosti byly označovány jako svobodné, v jejichž rámci se vyčlenily živnosti obchodní. Ty vyžadovaly průkaz kupecké způsobilosti pro drobný prodej smíšeného zboží.

■ Konec cechovních organizací v Čechách

Důležitým mezníkem pro rozvoj živností byl rok 1860, kdy vstoupil v platnost nový živnostenský řád z 20. prosince 1859. Na jeho základě byly zrušeny cechovní organizace a nahrazeny živnostenskými společenstvy. Jednalo se o samosprávné veřejnoprávní korporace sdružující povinně všechny příslušníky živnostenského stavu; obdobou živnostenských společenstev pro obchodníky byla obchodní grémia. Členství v těchto zájmových organizacích bylo závazné - každý, kdo provozoval živnost nebo byl nájemcem živnosti, se ze zákona stával členem místně příslušného živnostenského společenstva a jeho pomocní pracovníci (tj. tovaryši a pomocníci) příslušníky společenstva. Z povinnosti náležet k živnostenskému společenstvu byly vyňaty pouze osoby provozující živnost po továrnicku.

■ Nejstarší živnostenské společenstvo v Lounech

Obvod jednotlivých společenstev a druhy živností, pro které mělo být společenstvo zřízeno, stanovoval zemský úřad. Společenstva se pravidelně vztahovala na živnosti stejného druhu případně úzce příbuzné v téže obci (později okresu) - v tomto případě šlo o společenstva odborná, např. společenstvo mlynářů, řezníků a uzenářů či krejčí a kloboučníků. Pokud tuto zásadu v praxi nebylo možné dodržet, vznikala společenstva smíšená, sdružující živnostníky různých oborů na určitém území. Jako příklad můžeme uvést smíšené živnostenské společenstvo Oldřich na Peruci, které vzniklo v roce 1885. Nejstarším živnostenským společenstvem v Lounech, jehož existenci lze doložit v archivních pramenech, je společenstvo smíšených řemesel kovářských, kolářských, sedlářských, řemenářských a bednářských, jehož počátky sahají do roku 1871.

Jak už bylo řečeno, provozování živností podmiňoval živnostenský řád. Ovšem úcta k zákonům a předpisům nebyla ani v minulém století samozřejmostí. Podívejme se na několik přestupků, jichž se živnostníci na Lounsku úmyslně či bez úmyslu dopustili.

■ Kterak se šířila epidemie opilství mezi dělným lidem

Do rozporu se živnostenským zákonem se dostávali velmi často provozovatelé živností hostinských a výčepnických. Hostinští často nevedli knihu cizinců přijatých na nocleh, neměli ve výčepní místnosti vyvěšeny vyhlášky o zákazu podávání lihových nápojů mladistvým osobám a o zákazu hazardních her; někteří dokonce tyto nešvary podporovali. Anonymní občan Pochválova upozorňoval v roce 1923 lounské okresní hejtmanství na „demoralizační poměry“ v hostinci Václava Kornalíka, kde „se po celé noci hrály nedovolené hry v karty tak, že byli ochuzováni otcové rodin a opilství zde kvetlo přímo báječně“. Vojtěch Kučaba z Pochválova zde prohrál v noci ze 17. na 18. listopadu 1923 všechny peníze a dokonce i vepře, kterého prodal hostinskému, aby měl na karty. Tuto noc se podle svědectví anonymního pozorovatele zúčastnění hráči „řádně porvali a dokonce i sklenicemi po sobě házeli“, E. Brumlík z Ročova byl ztlučen tak, že byl ošetřen lékařem a případem se zabýval okresní soud v Lounech.

Obecní úřad v Cítolibech si v roce 1911 stěžoval na „epidemické rozšíření opilství mezi dělným lidem“. Kritickým dnem byla zpravidla neděle - dopoledne se s konzumací lihovin začalo a pokračovalo se do rána. Docházelo nejen k rušení nočního klidu a výtržnostem, ale i k pozdním příchodům dělníků do zaměstnání a dokonce i k pracovním úrazům. Koncesi k výčepu a prodeji lihových nápojů v Cítolibech měl Václav Těšínský, ale kořalku prodávali také Josef Mildorf a Karel Suk. Karel Suk udal, že v roce 1910 prodal 1,5 hektolitru lihovin! Oba obchodníci sice měli koncesi k prodeji lihovin v uzavřených lahvích, nikoli k jejich výčepu. Přesto zákazníkům kořalku nalévali do přinesených nádob. Karel Suk musel zaplatit pokutu 25 korun ve prospěch nemocenské učňovské pokladny při obchodním grémiu v Lounech, Josef Mildorf dvojnásobnou částku.

■ Jak Strejček bez povolení lahváče prodával

Alkoholické nápoje byly ovšem k dostání nejen v hostincích a obchodech se smíšeným zbožím. Josef Strejček z Dobroměřic prodával ve své cihelně bez povolení lahvové pivo nejen náhodně kolemjdoucím, ale hlavně myslivcům, kteří každou sobotu po skončeném honu konzumovali pivo na dvorku cihelny ze zapůjčených sklenic. Tuto skutečnost zjistil v roce 1932 František Křáp, nájemce turistické chaty na Červeném vrchu, když odtud dalekohledem pozoroval dotyčného Strejčka obsluhujícího hosty. Strejček se hájil tím, že pivo má v zásobě pro vlastní potřebu, jelikož v cihelně není voda.

Jana Kuprová, Státní okresní archiv Louny

(Pokračování příště)

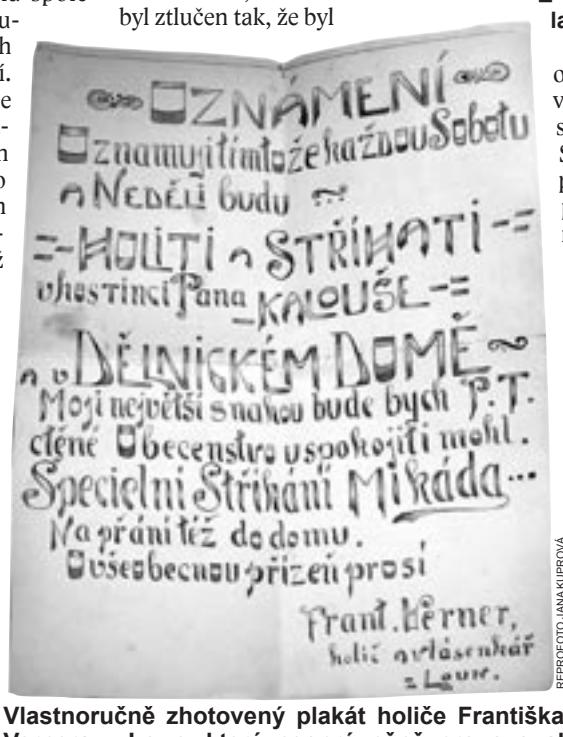

REPROFOTO JANA KUPROVÁ

Vlastnoručně zhotovený plakát holiče Františka Vernera z Loun, který neoprávněně provozoval živnost ve Veltěžích (1927).

rok na zahradě

■ Připravuje Specializovaná prodejna Zahrádkář v České ulici 167 Louny

■ Jarní výsadba ovocných stromků

Teplá zima urychlila jarní sázení ovocných dřevin. Termín jarních výsadeb se řídí narašením kupovaných stromků. Vše musíme stihnout na jeho začátku, hned jak rozmrzne a oschne půda. Po rozpuku poupat či rozvití listů je totiž ujímání obtížné.

■ Úprava kořenů

Před výsadbou nůžkami odstřihneme poškozené a zaschlé konce kořenů až na zdravé dřevo. Zdravé kořeny jsou světlé, zabarvené do běla. Všechny hnědé nebo zčernalé části odstraníme. Zakrátíme příliš dlouhé kořeny, aby kořenová korunka měla alespoň přibližně pravidelný tvar. Řezné rány musí být hladké a co nejmenší (kolmo na kořen). Takto ošetřené kořeny je vhodné ještě namočit na 1 – 2 dny do vody.

■ Úprava koruny

Před výsadbou zredukujeme korunu na potřebný počet výhonů (3 – 4), odstraníme obrost níže na kmeni. Větve odstřihujeme těsně u kmene – na větevní kroužek a rány zatřeme štěpařským voskem nebo stromovým balzámem. Ponechané letorosty, základ budoucí koruny, velmi hluboko zakrátíme – jen na 3-4 očka. Zdánlivě barbarský zákrok má nesmírný význam pro další ujímání. Sázíme totiž rostlinu s narušenými kořeny, které se začnou tvořit až když se půda v pěstební hloubce ohřeje na +8°C. To je však jen část problému. Dokud není kořenový bal dostatečně rozvinutý, nemůže stromek přijímat vodu. Ta se ale začíná odpařovat z rašících listů. Hrozí tedy uschnutí. Radikálním seříznutím koruny při výsadbě jednak listovou plochu zredukujeme (zamezíme ztrátám vody) a nutíme stromek k tomu, aby sílu tolik neinvestoval do tvorby větví, ale také na rozvoj kořenů.

■ Příprava pozemku

Pozemek by měl být zásobně vyhnojen již od podzimu proleželým chlévským hnojem, nebo vyzrálým kompostem v dávce cca 50 kg na 10 m². Pokud tato organická hnojiva nemáme, můžeme také nechat půdu odpočinout alespoň 2 roky při pěstování plodin zeleného hnojení a před výsadbou na podzim zapravíme při rytí či orbě zásobní dávku průmyslových hnojiv. A to na 10 m²: 1-2 kg dolomitického vápence, 1-2 kg superfosfátu a 0,5 kg síranu draselného nebo draselné soli. Na lehčích půdách s vyšším obsahem vápníku a na těžších půdách s normálním obsahem živin se doporučuje přidat na uvedenou plochu cca 50g Boraxu, zvyšujícímu násadu na květy a plodnost. Borax je však stopové hnojivo, a proto je třeba tuto dávku nepřekračovat – předávkování je horší než jeho nedostatek. Pokud se pozemek připravit nepodařilo, živiny lze doplnit v menších dávkách i dodatečně, po ujmutí stromků. V průběhu výsadby nehnojíme.

■ Kůlek

Pokud dřevina potřebuje opěrný kůlek, umístíme ho ještě před sázením stromku (při dodatečném zarážení riskujeme poškození kořenů). Na větrných pozemcích kůl dáváme asi 10 cm od kmene na stranu, z níž nejčastěji vane vítr. Jinak volíme spíše jižní stranu, aby byl kmínek chráněn před sluncem. To jinak v předjaří přes den rozehřívá kůru, která pak vlivem velkého poklesu teploty v noci praská a trhá se. Velmi důležitá je správná hloubka výsadby. Pod zemí musí být jen podnož tak, aby roub nad ní nezakořenil. Pokud by si naroubovaná ušlechtilá odrůda vytvořila vlastní kořeny, povede to nejčastěji ke snížení plodnosti, navíc se připravíme o kladné vlastnosti podnože (např. tlumení růstu, hloubku zakořenění).

Po provedené výsadbě musíme stromek důkladně zalít a pokračovat v zálivce dle potřeby až do ujmutí stromku.

S přáním mnoha pěstitelských úspěchů

Otakar Parma ml.

■ **Ve specializované prodejně Zahrádkář Česká 167 Louny právě probíhá prodej ovocných stromků v plném sortimentu a nadále pokračuje prodej registrované sadby brambor z Havlíčkova Brodu.**

■ **Zájemce o výsevy květin i zeleniny si dále dovolujeme pozvat na setkání se zástupcem Semo Smržice – šlechtitele rostlin a výrobce osiv, který bude našim čtenářům a zákazníkům představovat novinky v sortimentu osiv této firmy a diskutovat a radit s tematikou výsevů a to v pondělí 26. února od 10:00 hodin. Všichni jsou srdečně zváni.**

Vzácní a ohrožení živočichové na Lounsku, Žatecku a Podbořansku

■ Ještě s námi žije...jelec jesen

Z hlediska ochrany přírody se jedná o ohrožený druh. V místech výskytu je však vítaným úlovkem sportovních rybářů pro své výborné maso.

Je poněkud zavalitější než známější jelec tloušť, hřbet má šedozelený, nebo namodralý. Boky jsou o něco světlejší a někdy přecházejí do zlatavé barvy. Břicho je bílé nebo nažloutlé. Ploutve včetně ocasní ploutve, která je hluboce vykrojená, jsou hnědošedé. Živí se převážně živočišnou potravou, kterou tvoří larvy a dospělci vodního hmyzu, ale v malé míře i plůdek ryb. Obvykle dorůstá do délky 0,5 m a hmotnosti 2,5 kg. U nás se nejedná o příliš rozšířený druh. Nejpočetněji se vyskytuje v dolní části Labe a Vltavy a jejich přítoků.

V Ohři se začal šířit až v posledních 10 až 15 letech a to také hlavně v dolní části až do okolí Počedělic, kde bývají loveni jedinci až do hmotnosti 2 kg. U tohoto druhu je také známá ozdobná forma podobná zlatému karasu, která se dnes chová v mnoha bazénech a nádražích. V minulosti bývali zlatí jeseni vystavováni i v Lounech na výstavách „Člověk v přírodě“. Dva jedinci byli určitý čas chováni i v požární nádrži v drůbežárně v Černčicích. Z volné přírody udává Šubrt (1931) výskyt z Břevanského potoka, kam se údajně dostal z Trinkova rybníka.

V roce 1985 byl jeden jedinec zlatého jesena uloven i v Ohři u Jezu ve Vršovicích. Je velmi pravděpodobné, že se rybáři s tímto druhem setkali i na dalších místech bývalého území okresu Louny.

Herbert Tichý